

Jag hade i min uppsats tänkt skriva vidare på Anna Ulmstets föredrag om bröllop och begravning och där dra fram mina erfarenheter. Eftersom jag innan denna uppsats blev iväg skickad ramlade jag in i ett resonemang om språket så blev det detta istället.

Språket ett sätt att förtrycka.

Eftersom jag i snart ett år forskat i ämnet botare som varit verksamma på Gotland lät jag nu i förra veckan trycka upp en skrift i detta ämne. Jag har läst vad jag har kommit över och jag har frågat äldre personer och vad dom visste och jag tyckte själv att uppgifterna jag fått fram var mycket intressanta.

Jag har även studerat dagens botare såsom naturläkare och healers. Jag påstår mig ha hittat ett samband. Deras kunskap ligger inte så långt ifrån sig som man kan tro.

Ola Sollermans angrepp från kultursidan på mitt sätt att skriva får mig att påstå att detta är diskriminering.

Är det alltid journalistens sanning som gäller. Den som behärskar språket har makten. Så har det alltid varit och är det fortfarande. Krävs utbildning på journalisthögskolan för att man över huvud taget ska få skriva något?

Ola Sollerman utlåtande låter. ”Tyvärr är språket rent bedrövligt, vilket tar ner helhetsintrycket. Det hade lönat sig att be om hjälp hos någon med känsla för språket.

En förläggare skulle aldrig ha godkänt ett sådant manuskript”

Jag anser detta är kritik som begränsar yttrandefriheten. Eftersom jag inte förstår vad Ola Sollerman åsyftar i sin kritik av språket kan jag tänka mig att det är några av de fraser som förekommit på gutamål.

Jag anser det i så fall som diskriminering av ett språk. Samma diskriminering har förekommit i evinnerliga tider.

Skulle en invandrare ha försökt uttrycka sig på svenska och fått beskedet. Ditt språk är för bedrövligt. Du borde anlita någon som skriver bättre. Jag anser detta som en kränkning.

Mitt språk är mitt privata med fel och brister. Jag kan tyvärr inte bättre. Det är inte säkert att en historia blir trovärdig berättad med en annan persons språk. Jag kan därtill i det här fallet haft en person som är korrekturläsare till yrket att gemensamt med mig gå igenom manuskriptet.

Detta handlar om gamla texter och citat som man inte kan förvanska enbart för att det ska passa in i ett nutida svenskt sammanhang.

Jag har inte anlitat någon förläggare. Jag har inte varit ute efter att visa fram något stort litterärt verk utan endast velat förmedla kunskapen om folktro och botande samt om de botare som var verksamma.

Den 21 november när jag skickade in min färdiga bok angående botare som funnits på Gotland till GT:s kultursida gjorde jag det i den förvissningen att det var ett väl genomarbetat materiel som jag presenterade.

Visserligen fick jag ett visst erkännande för ett viktigt utfört arbete men det förtar ändå inte kritiken.

På grund av det ”förfärliga språket” kommer jag som varningstext att skicka med GT:s kultursida i varje försålt ex.

Ingvar Ronström. (delar av det svar jag skickade till GT)

Makten sitter i språket. Vad vi än påstår kommer vi inte ifrån denna sanning. Den som behärskar det talade men framför allt det skrivna språket har makten. Vi kan genom århundraden se vilket elände som maktens skrivna språk ställt till med.

Det talades på måndagskvällen (Evert Jansson) om att det endast var gubbar och original som talade gutamål och visst är det så.

Gutamål är ett språk för gubbar och original. Visst har jag ibland sett upp till dessa original i en värld full av kopior men tiden har sprungit ifrån gutamålet som språk.

Som jag tidigare skrev hade jag talat så utpräglad gutamål på gutamålgillet möten att det ifrågasattes om jag var lämplig att åka med till Donnersgymnasiet. ”Dom kommer ändå inte att förstå vad han säger”.

Att jag i sjutton år talat tre timmar om dagen i telefon med svenska myndigheter borde ha varit en merit.

Är det någon mening med att någon fortsätter med gutamål i skolorna. Språket gutamål försvinner ändå helt inom en generation. Dialekten gotländska blir vi inte av med på flera generationer men det får vi stå ut med. Eftersom grammatiken är lika svenskan retar det inte folk i samma omfattning

Det tycks på senare tid blivit ”fint” att tala om gutamål. Det är en helt annan sak att tala gutamål. Sluta upp med det annars blir du aldrig insläppt i kulturens finrum.

Om jag skulle få åka med till Donnersgymnasiet fick jag lova att allt material jag använde skulle vara översatt till svenska.

Jag gjorde ett försök att översätta "Pasjasar fran strandbodi" till svenska och insåg att det var svårt eftersom inte alla ord finns i svenska språket.

Pasjasar fran strandbodi.

Jag gör ett försök med gutamål.

"När Tjelvar en gang staig iland fran den stucken han kom heit mei börjed' han geinest sleip' ihop grainar u stain u lairo u slikt sum han kund' bygg' av. Han bygd' där pa strandi de fyst strandbodi.

Ei all teidar därättar har kalar samles ei strandbodar längs all strändar. Mäst di da har vänt' pa tjänlit vädar ellar bär' vänt' pa dagbrautningi har di berätt' pasjasar för varandre".

Översatt till svenska.

När Tjelvar en gång steg iland från den stocken han kom hit med började han genast samla grenar, sten och lera och sådant han kunde bygga av. Han byggde där på stranden den första strandboden.

I alla tider därefter har karlar samlats i strandbodar längsmed alla stränder. Medan dom då har väntat på tjänligt väder eller bara på att det skulle ljusna har dom berättat historier för varandra.

Lasse berättar

Lasse hade sitt speciella mycket uttrycksfulla språk.
Um "Näppen"

"Äut till Näppens gick man alltut um man hadd' ärende ellar int'. Näppen var till yrk' skomakare men han var fleitut anleitn som målare u. Näppen kom ifran Rone u får hans kalledes u för Näppen så de var så att säg ett släktnamn.

Han blai dock hailt vils'n när man sägd' de. Ja var där en kväld da Näppen sat bei skomakardisken u pliggede da han stopped upp mitt ei en rörelse u bär

stirrede. Årde Näppen hadd' slink ör mi så när ja kom pa de var de bär u ränn'.
Ja var där sen int pa en 4-5 vikar.

Mor min sägd' u Näppen en gang da han var bei uss u måled. Ja trod' han skudd klipp till na. Han hadd handi upp men han lugned si dock. Sen fick int Augusta (källingi) kum' till uss pa läng u hjälp till me slakt u tvätt u sånt sum ha annäs bräukt hjälp uss mei.

Ja kan se Näppen framför mi där han sat u gaped rätt äut ei lufti.

Er skudd ha vart mei när Märta (dotri) spelt gitarr u Näppen spelt fiol Augusta singd'. De var en fasli museik "Sjung evangeliet um Jesus" När di kom till halv kör'n da släut di tvärt.

Näppen upp u sag pa termometan De var de ja kund' tro. Den star pa 21 gradar de är för varmt. De gar int' att spel' när de är så varmt. Han kund jo int' länger men de sägd' han int'. Augusta kom oft ättar mei sången så de låted falskt, men när de da kom någon deit skudd' di da veis' upp va di kunde.

När föreställningi var släut gick Augusta in ei stäu' u kom äut mei a spräkt gramofonskevo u en vaivgramofon. Vör har ett instroment till vör. Skudd' ha da spel skevu to ha två öre. De var så den teidn.

Fiol'n hadd han int' gärt, men han gärd' treibuttnar. Daim gärd han av ra björke sum han kokt' ej stäur gröito.

Näppen var galn till att ljauge Han talt'um att han hadd braut ryggen pa täu ställar . Var de int tre da frågd Augusta. Ha skudd' da alltut var värre. Nai de var pa täu ställar sägd' Näppen.

De var jo rolit när Näppen kom äut u jaged ättar sårkar u Augusta kom ättar u skrek "ta mair pa di Oskar, Ta mair pa di Oskar"

De var en nöårsaft'n da vör gick äut ei byen för att skjaut' bort gamle åre.

De var presses fullmåne u kallt var de. Vör var nuck en 15 sårkar.

När vör kom till Näppens var de mörkt men de hadd vart jaust. De sägd Otto.

Han tjänt' upp bei Jörgus. När vör kom deit da kom di äut, Augusta Oskar (näppen) Märta (dotri) Di gynt jag' ettar sårkar.

Pelle u Ture u ja kraupt' ner bakum jordkällan. All daim andre gynt' jag'

Bandlundkveiar ner. U va de da klappred' av treskoar. De var så hail

Vangesbyen darred. Näppen u Märta ettar u all de sårkar före.

Va skall vör nå gäre sa Ture. Vör gick in ei häusar.

Ja to tag ei han'n u Ture u Pelle to vassen hyno. Daim bärd vör in ei stäuo.

Han'n sätted ja pa stickmaskin'n. Han slo klauar um vaivi. Di andre sätted hynar pa köksborde. Hynar di trod di hadd hamne ei Edn's lustgard för pa borde hadd Augusta så mik' blommar. Han'n han skrek så förskräcklit när vör gick äut.

Nå kummar di tillbak hoir va de klapsar sägd Ture. Nå kom Näppen u Märta för u så Augusta flämtnes ettar. Vör hadd jo int' gärt någ gal'. De var jo bär de tre hynsi täu pa borde u en pa stickmaskin'n. De var seist år di var haim pa

nöarsaft'n Sen gick di ner till Löandas bei Hört sum di var släkt mei pa
nöarsaft'n

De här var år ettar. Den här nöarsaftn hadd Näppens gat ner till Löandas ner bei
Hörte.

Klucku var väl nästn hall toll da ja u Ottu fick för uss att vör ännu skudd' gär en
snod äut ej böen. Da sag vörr att de lösed be Näppens u vörr gick deit
natärligtveis.

Vör sag ginum finstre. Näppen klevd just esäng när vi kom. Augusta sum lag bei
balk skudd altså kleiv yvar Näppen när ha skudd ei säng. Nå skall vör se hur de
gar till när Augusta kleivar yvar Näppen sägd' ja till Otto. Ja sägd' till Otto att
just när ha kleivar yvar Näppen da skall дәu skjaute, men de blai int nå
skjautning av.

Augusta kleid så av si sen paltar, men sen skudd' ha lupp' si. Där lag Näppen u
blust pa Augusta sum sat famför kakelugn u jaged luppar ei natsärken. Vör kund
riktut hoir hur de knäpped till när ha kråmd' suddar någu luppo mei tumnagl.
Ha hadd en ansenli natsärk pa si sum ha da börjed rull upp nerifran. Ha fick
nuck en tei luppar förrän ha var färdu. När ha da langt um läng' var klar to ha
fram påttu ellar snarare ett span ör kumod'n.

Just när ha da skudd' släpp låss Niagarafalle sägg ja till Otto. Skjaut! De blai en
fasli smäll u Augusta ha hopped så haugt så hadd de int' vart tak pa kåken hadd
Augusta vart för ryssar pa mån'n.

De här historio grend' vör at ett hait år sen".

Lasse berättar. Svenska var inte Lasses språk och språket låter så fel.

Om "Näppen"

Ut till "Näppens" gick man alltid vare sig man hade ärende eller inte. "Näppen"
var till yrket skomakare men han var flitigt anlita som målare också. "Näppen"
kom ifrån Rone och hans far kallades också för "Näppen" så det var så att säga
ett släktnamn.

Han blev dock helt tokig när man sa det namnet. Jag var där en kväll då
"Näppen" satt vid skomakardisken och pliggade då han stoppade upp mitt i en
rörelse och bara stirrade. Ordet "Näppen" hade slunkit ur mig så när jag kom på
det var det bara att springa. Jag var sedan inte där på en 4–5 veckor.

Min mor sa också "Näppen" en gång när han var vid oss och målade. Jag trodde
han skulle klippa till henne. Han hade handen uppe men han lugnade sig dock.
Sedan fick inte Augusta (frun) komma till oss på länge och hjälpa till med slakt
och tvätt och sådant som hon annars brukade hjälpa oss med.

Jag kan ännu se "Näppen" där han satt och gapade rakt ut i luften.

Ni skulle ha varit med när Märta (dottern) spelade gitarr och "Näppen" spelade Fiol och Augusta sjöng. Det var en fasansfull musik. "Sjung evangeliet om Jesus" När de kom till halva kören slöt dom tvärt.

"Näppen" steg upp och såg på termometern och sa. Det var det jag kunde tro. Den står på 21 grader. Det går inte att spela när det är så varmt. Han kunde ju inte längre men det sa han inte.

Augusta kom ofta efter med sången så att det lät falskt. När det kom någon dit skulle dom då visa upp vad dom kunde. När då föreställningen var slut gick Augusta in i vardagsrummet och kom ut med en spräckt grammofonskiva och en vev grammofonen. Vi har ett instrument till vi.

Skulle hon då spela skivan tog hon 2 öre. Det var så på den tiden.

Fiolen hade han inte gjort men han gjorde träskor. Dom gjorde han av rå björk som han kokte i den stora inmurade grytan.

"Näppen" var galen att ljuga. Han talade om att han brutit ryggen på två ställen. Var det inte på tre då frågade Augusta. Hon skulle alltid vara värre. Det var på två ställen sa "Näppen".

Det var roligt när "Näppen" kom ut och jagade pojkarna, och Augusta efter och skrek. Ta mer på dig Oskar. Ta mer på dig Oskar.

Det var en nyårsafton då vi begav oss ut i byn för att skjuta bort det gamla året.

Det var precis fullmåne och kallt var det. Vi var nog en 15 pojkar.

När vi kom till "Näppens" var det mörkt där men det hade varit ljust.

Det sa Otto. Han tjäte dräng upp vid Jörgens. När vi kom dit kom dom ut Augusta, "Näppen" och Märta. Pelle, Ture och jag kröp ner bakom jordkällaren. Alla dom andra började springa Bandelunda vägen ner. Vad det då klapprade av träskor.

Det var så att hela Vangesbyn darrade. "Näppen", Märta och Augusta efter och alla de pojkarna före. Vad skall vi nu göra sa Ture. Vi gick in i ladugården.

Jag tog tuppen och Ture och Pelle tog varsin höna.

Dom bar vi in i bostaden. Tuppen satte jag på stickmaskinen. Han slog klorna om veven.

Dom andra satte hönsen på bordet. Dom trodde dom hade kommit till Edens lustgård för på bordet hade Augusta så mycket blommor.

Tuppen skrek så förfärligt när vi gick ut. Nu kommer dom tillbaka. Hör vad det klappar sa Ture. Nu kom "Näppen" och Märta och sedan Augusta flämtandes efter. Vi hade ju inte gjort något galet.

Det var ju bara de två hönsen på bordet och tuppen på stickmaskinen. Det var sista året dom var hemma på nyårsafton.

Sedan gick dom ner till Lyanders vid Herta som dom var släkt med på nyårsafton.

Det här var året efter. Den här nyårsafton hade "Näppens" gått ner till Lyanders vid Herta.

Klockan var väl nästan halv tolv då Otto och jag fick för oss att vi ännu skulle göra en sväng ut i byn då vi såg att det var ljus vid "Näppens" så vi gick dit naturligtvis.

Vi såg genom fönstret hur "Näppen" klev isäng när vi kom. Augusta som låg vid balk skulle alltså kliva över "Näppen" när hon skulle isäng.

Nu skall vi se hur det går till när Augusta kliver över Näppen sa jag till Otto. Ja sa även till Otto att precis när hon kliver över "Näppen" skall du skjuta.

Augusta klädde av sig sina paltor, men sedan skulle hon plocka loppor ur nattsärken.

Vi kunde riktigt höra hur det knäppte till när hon klämde sönder någon loppa med tumnageln. Hon hade en ansenlig nattsärk på si som hon då började rulla upp nerifrån. Hon fick nog en tio loppor förrän hon var klar.

Vi såg också på "Näppen" där han låg och iakttog Augusta där hon satt framför kakelugnen.

När hon då långt om länge var klar tog hon fram pottan eller snarare ett spann ur kommoden. När hon då skulle släppa på Niagarafallet sa jag till Otto att skjuta.

Det blev en förskräcklig smäll och Augusta hon hoppade så högt så att om det inte varit tak på huset hade Augusta varit före ryssarna på månen.

Den historien skrattade vi sedan åt ett helt år.

Återigen funderingen på formuleringen gubbar och original. Jag har kommit upp i den åldern att jag är både gubbe och original.

Eftersom jag endast kan uttrycka mig på ett blandspråk av gutamål gotländska och svenska är jag tvungen att fortsätta vad än dessa kulturvetare anser.

Jag är inte helt säker på att jag skulle vilja att mina barn och barnbarn skulle tala gutamål. Jag hade nog vid de flesta tillfällen hellre velat att budskapet jag sökt framföra gått fram än att sättet jag framfört det på gått fram.

Man kan fråga sig om tre flummiga "gubbar" i solstol på stranden som gör reklam för svenska spel verkligen gör bra reklam för Gotland?

Gutamålet är ett talspråk. Så länge vi inte kan skapa ett enhetligt skriftspråk kommer gutamålet aldrig få status som språk utan endast som olika dialekter.

Gutamålet talas olika på olika ställen av Gotland men det är bara i Sproge som det talas riktigt rätt. (Vi kan byta ut Sproge mot vilket sockennamn som helst)

Med andra ord Jag tror aldrig det kommer att bli ett gemensamt skrivspråk för gutamålet.

Jag skulle inte kunna byta ut ex klucku, mavu, bläcku mot klucke bläcke. Mave. Ingvar Ronström.

